

DOI 10.36074/logos-19.06.2026.046

ЛОГОПЕДИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ДОПОМОГИ ДІТЯМ РАНЬОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ

Рібцун Юлія Валентинівна¹

1. канд.пед.наук, ст.наук.сп.,
старший науковий співробітник відділу логопедії
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України, УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0002-2672-3704

Рання логопсиходіагностика та компенсація мовленнєвих труднощів були і залишаються актуальними питаннями теорії та практики сучасної логопедії. Особливо це стосується дітей раннього віку із затримкою мовленнєвого розвитку (ЗМР) – порушеннями мовлення у дітей віком до трьох років з нормотиповим вербальним і невербальним інтелектом [4].

Наразі в Україні не функціонують групи для дітей раннього віку, котрі мають затримку мовленнєвого розвитку. Водночас фахова допомога дітям зазначеної категорії є вкрай необхідною, що і спонукало нас до розроблення логопедичної технології допомоги дітям раннього віку із ЗМР (Рібцун, 2026).

Слід зазначити, що про етіологію виникнення затримки мовленнєвого розвитку у дітей ми вже писали в розділі колективної зарубіжної монографії [1], статтю про логопсиходіагностичну роботу в умовах інклюзивно-ресурсного центру буде опубліковано пізніше, тому тут тезово презентуємо основні аспекти авторської технології відповідно до логопсихосинергетичного підходу [2].

Здобуті дві вищі освіти (дефектологічна – 2001, психологічна – 2011), сертифікаційні програми з гуманістичних напрямів психотерапії (2008-2026), нейропсихології (2025-2026) дали змогу розробити та впроваджувати в логопсиходіагностичну та корекційну роботу з дорослими (афазії), підлітками (заїкання), дітьми молодшого шкільного (функціональні та навчальні мовленнєві труднощі), дошкільного (заїкання, загальний недорозвиток мовлення) та раннього (ЗМР) віку логопсихосинергетичний (2021) та логонейропсихологічний (2025) підходи.

В процесі проведеного нами цьогорічного дослідження в групах раннього віку закладів дошкільної освіти було виявлено дітей з первинною затримкою мовленнєвого розвитку. Нашими завданнями стали формування у дітей раннього віку із ЗМР потреби у вербальному спілкуванні, стимулювання їх самостійної мовленнєвої діяльності у контексті онтогенетично адекватних форм комунікації.

Орієнтовний строк реалізації розробленої технології, зорієнтованої як на індивідуальну, так і підгрупову щоденну роботу у формі сумісної предметної, ігрової та інших видів дитячої діяльності (діади «логопед-діти», «логопед-дитина»), один рік.

Нами умовно виділено кілька етапів. Підготовчий етап охоплює вересень, перший етап припадає на жовтень-грудень, другий – на січень-березень і третій, завершальний, на квітень-червень.

Особливо на початкових етапах логопедичної роботи превалюють індивідуальні заняття, котрі формуються на основі комплексних одноосібних корекційно-розвивальних програм і розробляються логопедом сумісно з психологом, вихователями та ін. учасниками розвивального процесу.

Творча продуктивна взаємодія фахівців із дітьми відбувається у вигляді продуманих стимуляцій мовленнєвого та пізнавального розвитку, адекватних віку дітей просторових позицій («дорослий на рівні з дитиною», «зустріч поглядів», «утримання погляду дитини»), різноманітних форм співпраці у короткочасних багаторазових комунікативних ситуаціях, які за своїм сприятливим позитивно-емоційним характером нагадують дитячо-материнські відносини.

В розробленій нами логопедичній технології з використанням авторського логопсихосинергетичного підходу під час роботи з дітьми раннього віку із ЗМР намічується та реалізується ряд комплексних завдань, як-от:

а) розвиток мовленнєвої уваги (до звуко-складової структури, лексичної, семантичної оболонки слова, фразового мовлення тощо) (Рібцун, 2026);

б) розуміння мовлення оточуючих;

в) виховання потреби у вербальних висловлюваннях;

г) формування лексико-граматичних засобів мовлення і діалогічної форми спілкування;

г) цілісного становлення мовлення у взаємозв'язку з розвитком відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті, мислення, уяви, емоційно-вольової, поведінкової сфер, а також розвитком моторики (сутність логопсихосинергетичного підходу);

д) закріплення та вдосконалення вербальних засобів спілкування в процесі різноманітних видів дитячої діяльності.

SECTION 19.

PEDAGOGY AND EDUCATION

Логопедичні заняття відповідно до авторської технології включають кілька взаємопов'язаних циклів:

- 1) увага → розуміння → потреба в мовленні;
- 2) взаємозв'язок мовленнєвої та пізнавальної діяльності;
- 3) вербальні засоби спілкування;
- 4) звук → склад → слово;
- 5) мовленнєва та інші види діяльності.

Упродовж тижня проводиться по одному заняттю з циклу, причому їх послідовність може змінюватись відповідно до темпів психомовленнєвого розвитку, психосоматичного статусу кожного вихованця із ЗМР.

Перший цикл авторської логопедичної технології включає серії ігор-занять, вправ, підібраних (розроблених) за ступенем ускладнення, що проводяться в діаді «логопед-вихованець» з метою:

а) вироблення стійкості уваги у кожної дитини з ЗМР по відношенню до різних подразників (невербальні → вербальні);

б) уточнення і розширення можливостей у розумінні зверненого мовлення (дорослий → ровесники → діти більш старшого віку) у природних і спеціально створених ситуаціях спілкування, що загалом сприяє прояву комунікативних намірів (інтенції), формуванню потреби у вербалізації окремих аспектів спілкування.

Другий цикл авторської логопедичної технології створює сенсорну базу для розвитку імпресивного та експресивного мовлення дитини, розкриває формування когнітивних основ спілкування. При цьому пріоритетне значення надається розвитку відчуттів і сприймання різних модальностей (особливо зорового та слухового), що забезпечують повноцінний поступ дитини раннього віку із ЗМР.

Третій цикл авторської логопедичної технології передбачає формування і розвиток вербальних засобів спілкування у взаємозв'язку з невербальними (експресивно-мімічними, наочно-дійовими) засобами комунікації.

Насамперед під керівництвом логопеда інші фахівці заохочують прагнення дитини з відсутнім мовленням до спілкування, підтримують невербальні реакції на стимулюючі впливи дорослого, поступово розширюють діапазон вербальних потенційних можливостей, виховують адекватні форми поведінки.

Завдяки корекційному впливу, використанню добре продуманого лексико-граматичного та вдало дібраного наочного, віршованого мовленнєвого матеріалу [3] у дітей із ЗМР виникає і поступово зростає потреба у реалізації своїх комунікативних намірів саме з допомогою мовлення.

Четвертий цикл авторської логопедичної технології, плавно перетікаючи у п'ятий, є інтегративним, адже спрямований на залучення вибіркової уваги до

мовленнєвих звуків, окремих слів з доступними фонемами, їх розрізнення та правильного промовляння. Спеціально розроблені комплекси ігор, завдань і вправ допомагають виробленню правильних артикуляторних і акустичних образів мовленнєвих звуків, розвитку фонаційного дихання та голосу у дітей раннього віку із ЗМР під час різних видів діяльності [3].

Результати первинної апробації авторської логопедичної технології у роботі з дітьми раннього віку із затримкою мовленнєвого розвитку засвідчили її успішність, що дало змогу ефективно долати часову затримку мовленнєвого розвитку, гармонізувати цілісний процес становлення особистості кожної дитини з особливими мовленнєвими потребами.

Інші аспекти втілення авторського логопсихосинергетичного підходу будуть продемонстровані на сторінках навчально-методичних посібників «Технологія формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей раннього віку із затримкою мовленнєвого розвитку» (2027) та «Затримка мовленнєвого розвитку у дітей: логопсиходіагностика та компенсація».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Рібцун, Ю. В. (2016). Затримка мовленнєвого розвитку у дітей: причини, наслідки, шляхи подолання. *Pedagogical and Psychological Research, Innovations in Education as a Basis for Shaping a Modern Educational Environment* : Scientific monogr. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». Vol. 2. P. 223-239. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/748919>
- [2] Рібцун, Ю. В. (2026). Логопсихосинергетичний підхід до діагностики та компенсації порушень психомовленнєвого розвитку осіб різних вікових груп. *Синергетичний підхід у розвитку та освіті осіб з обмеженнями життєдіяльності*: зб. матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті акад. В. М. Синьова (13-14 березня 2026 р.). Київ : УДУ імені Михайла Драгоманова. С. 91-94. URL: <https://tinyurl.com/239ncc8g>
- [3] Рібцун, Ю. В. (2010). Мовленнєві намистинки для маленької дитинки. Енциклопедія розвитку дитини. Мовлення: від народження до 3 років : навч.-метод. посіб. Київ : Літера. 160 с.
- [4] Спеціальна педагогіка і психологія: сучас. термінол. словник (2024). Київ : Генеза. С. 86. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744758>

